

Dit profiel dient gelezen, geïnterpreteerd en gebruikt te worden in combinatie met de 'Leeswijzer profielen Natura 2000 versie 2026', waarin de noodzakelijke uitleg van de verschillende paragrafen vermeld is.

A249 Oeverzwaluw (*Riparia riparia*)

A. Algemeen

1. Kenschets

1.1 Beschrijving

De oeverzwaluw is de kleinste Europese zwaluw (lengte 12cm) en heeft een bruine bovenzijde, witte onderzijde, een donker borstbandje en een ondiep gevorkte staart. De oeverzwaluwen die in Nederland voorkomen behoren tot de ondersoort *Riparia riparia riparia*. Deze broedt in Noord-Amerika en grote delen van Eurazië. In Nederland is de soort broedvogel en doortrekker.

Oeverzwaluwen worden vanaf maart tot in oktober in Nederland waargenomen. De overwinteringsgebieden van onze broedvogels liggen in de Sahel in West-Afrika. Een klein deel wordt tijdens of vlak na het broedseizoen in Engeland en Ierland aangetroffen, wat duidt op dispersie of zwerfgedrag. Doortrekkers lijken op basis van het ontbreken van ringterugmeldingen niet uit Noord- en Oost-Europa te komen. Er zijn wel vogels uit Engeland, Duitsland en België in ons land gemeld en *vice versa*.

Bron: Saxifraga – Luuk Vermeer

1.2 Relatief belang binnen Europa

De soort komt verspreid over grote delen van Europa voor, noordelijk tot in Noord-Scandinavië. De Europese broedpopulatie (exclusief Rusland) van de oeverzwaluw wordt geschat op 2.200.000-4.400.000 paren. De broedpopulatie in de Europese Unie omvat naar schatting 1.100.000-2.370.000 paren. Het aandeel van de Nederlandse broedpopulatie binnen Europa (exclusief Rusland) en de Europese Unie is respectievelijk minder dan 1% en 1-2%.

1.3 Aandeel van populatie in Vogelrichtlijngebieden

De broedpopulatie van de oeverzwaluw omvatte naar schatting gemiddeld 24.000 paren in de periode 2016-2021, waarvan zich ca. 6% in Vogelrichtlijngebieden met een instandhoudingsdoel voor de soort bevond. Zie paragraaf 4 voor meer informatie over het huidige voorkomen. Zie [de soortpagina op natura2000.nl](https://natura2000.nl) voor een overzicht van de gebieden met een instandhoudingsdoel voor de soort.

B. Bescherming

2. Status

Oeverzwaluw *Riparia riparia* (A249). Niet in bijlage I genoemde en geregeld voorkomende trekvogel zoals bedoeld in artikel 4.2 van de Vogelrichtlijn (inwerkingtreding 1981). Voor Vogelrichtlijngebieden in Nederland relevant als broedvogel.

3. Ecologie

3.1 Algemene beschrijving leefgebied

De oeverzwaluw broedt in kolonies van meestal enkele tientallen tot honderden nesten. De kolonies zijn gelegen in open terreinen met zand-, leem- of kleiwanden, liefst direct aan of in de omgeving van zoet water. Het landschap moet open zijn zodat de aanvliegroutes niet worden onderbroken door vegetatie. Alleen steilwanden van minimaal 10 m² zijn geschikt voor vestiging. Als een geschikte plek verdwijnt, wordt uitgeweken naar een andere locatie, al dan niet in de directe omgeving. Tweede broedsels vinden regelmatig in een andere broedlocatie op tientallen kilometers afstand van de locatie van het eerste broedsel plaats. Er wordt voedsel gezocht in de wijde omgeving van de broedplaats, meestal binnen 3 kilometer van de broedkolonie boven allerlei open gebieden, bij koel en regenachtig weer vooral boven water. Oeverzwaluwen kunnen hoger dan 100 meter foerageren, maar ook laag, beneden de 2 meter boven kruidenvegetaties, grasland en water of bij wind in de luwte van singels en houtwallen.

3.2 Broedecologie

De nesten worden gegraven in steile afgekalfde oevers van meren, rivieren en beken, maar ook in steilwanden van gronddepots, afgravingen, stuifduinen en greppels. In een steile wand van leem of zand graaft de soort daar een eigen nestholte. Ze zitten vooral in de bovenste lagen van de wand, hebben een doorsnede van 6-8 cm en een lengte van 30-150 cm. Ze hellen naar boven, zodat er geen regenwater in kan lopen. De oeverzwaluw gebruikt ook kunstwanden (bijv. beton, met aangelegde nestpijpen) als nestgelegenheid. Nieuwe beschikbare broedlocaties kunnen in het voorjaar in enkele dagen worden bezet, maar worden ook snel weer verlaten wanneer de locatie ongeschikt wordt. Oeverzwaluwen worden daarmee gerekend tot de pioniersoorten. De eileg vindt plaats van eind april tot midden augustus. Oeverzwaluwen hebben één tot twee broedsels per jaar. Een legsel heeft meest 4-8 eieren.

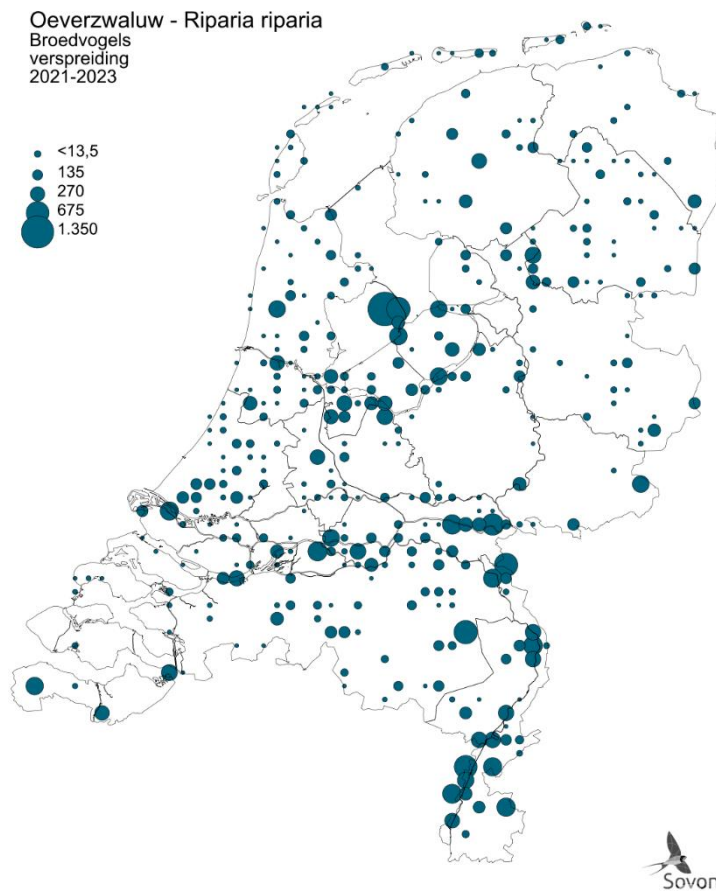
3.3 Voedsel

De soort voedt zich vrijwel uitsluitend met insecten (vooral vliegen en muggen) die in vlucht gevangen worden.

C. Voorkomen, Staat van Instandhouding, drukfactoren en maatregelen

4. Huidig voorkomen

De Nederlandse broedpopulatie van de oeverwaluw omvatte naar schatting 20.00-29.000 paren in de periode 2018-2023. De broedverspreiding van de oeverwaluw beslaat grote delen van Nederland en is tamelijk dynamisch, vooral in antropogene milieus als gevolg van de vaak tijdelijke beschikbaarheid van nesthabitat (bijv. gronddepots). Het rivierengebied, en met name delen met natuurlijke oevers zoals de Grensmaas, zijn van oudsher bezet door oeverwaluw. Voor meer verspreidingsinformatie wordt verwezen naar de [soortpagina van Sovon](#).

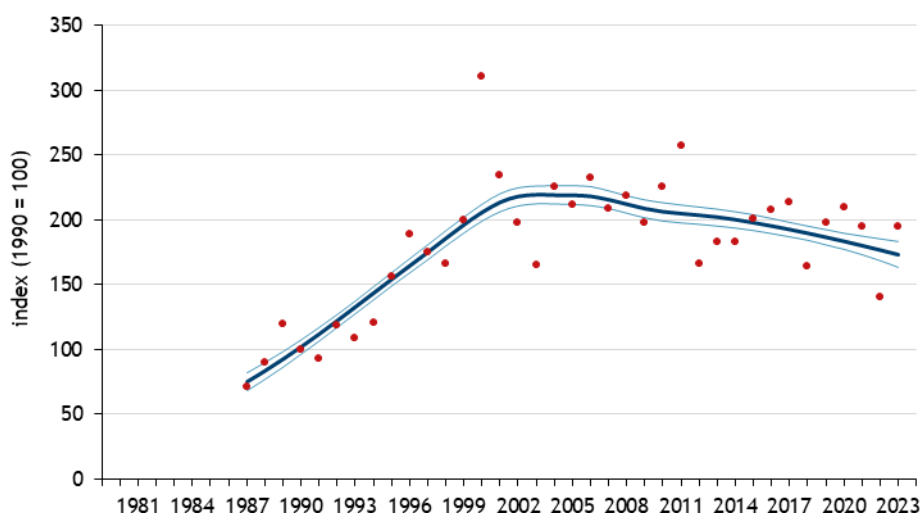
Verspreiding van de oeverwaluw als broedvogel in de periode 2021-2023. Weergegeven is het aantal broedparen per atlasblok (5x5 km).

5. Beoordeling landelijke Staat van Instandhouding

5.1 Trends en ontwikkelingen

De landelijke trend van de oeverzwaluw als broedvogel laat op de lange termijn (1990-2023) een matige toename zien, op de korte termijn (2012-2023) is de aantalsontwikkeling stabiel.

De populatieaantallen van oeverzwaluwen kunnen tussen verschillende jaren sterk fluctueren. De populatie beleefde in de jaren zeventig en tachtig van de twintigste eeuw een flinke inzinking, waarbij er in sommige jaren nog maar enkele duizenden paren te vinden waren in Nederland. Dit werd deels veroorzaakt door verslechtering van het leefgebied (o.a. met stortsteen vastleggen van natuurlijke rivieroeveren), in combinatie met enkele extreme droogteperiodes in de Sahel (Bijlsma *et al.* 2001, Zwarts *et al.* 2009). Nadat de weersomstandigheden in de Sahel verbeterden nam de populatie in Nederland weer toe. De laatste jaren heeft de populatie zich gestabiliseerd rond de 27.000 paren, hoewel er nog steeds grote jaarlijkse verschillen in populatieaantallen kunnen voorkomen als gevolg van de weersomstandigheden in de Sahelregio en in het broedgebied. De beschikbaarheid van nestlocaties, die soms snel kunnen verschijnen en verdwijnen afhankelijk van waterstanden en menselijke activiteiten, speelt ook een rol (Bakhuizen 2018). Voor meer trendinformatie wordt verwezen naar de [soortpagina van Sovon](#).

Aantalsontwikkeling van de oeverzwaluw als broedvogel. Weergegeven is de jaarlijkse index van de broedpopulatie (rode punten), de trendlijn (donkergekleurde lijn) en het 95% betrouwbaarheidsinterval van de trendlijn (lichtgekleurde lijnen).

5.2 Beoordelingsaspecten Staat van Instandhouding 2022¹

i. Verspreidingsgebied: gunstig

Hoewel de verspreiding van de oeverzwaluw sterk varieert door het komen en gaan van geschikte broedlocaties, is het verspreidingsgebied van de soort sinds de atlasperiode in 1973-1977 toegenomen. Het aspect verspreidingsgebied is dan ook als 'gunstig' beoordeeld.

ii. Populatie: gunstig

De populatieomvang is op de lange termijn (1990-2020) toegenomen en bevond zich in de periode 2015-2020 boven een gunstig niveau voor de populatie, waardoor het aspect populatie als 'gunstig' is beoordeeld.

iii. Leefgebied: gunstig

Het leefgebied is van voldoende omvang om de populatie op een gunstig niveau in stand te houden en er zijn geen indicaties dat de kwaliteit van het leefgebied onder druk staat.

¹ Voor een uitgebreide toelichting van de beoordeling van de Staat van Instandhouding in 2022 wordt verwezen naar de bouwsteen (Sovon 2024) en Vogel *et al.* (2021).

iv. Toekomstperspectief: gunstig

De stabiele trend op de korte termijn (2009-2020) in combinatie met de afwezigheid van belangrijke knelpunten leiden ertoe dat het toekomstperspectief als 'gunstig' is beoordeeld.

5.3 Landelijke Staat van Instandhouding

De Staat van Instandhouding (SvI) van de oeverzwaluw als broedvogel is in 2022 als gunstig beoordeeld (Sovon 2024). De eerdere SvI beoordelingen zijn in dit document opgenomen zodat zichtbaar is hoe deze over de jaren heen veranderd is².

Aspect	1981	2004	2015	2022
Verspreidingsgebied	matig ongunstig	gunstig	gunstig	gunstig
Populatie	zeer ongunstig	gunstig	gunstig	gunstig
Leefgebied	matig ongunstig	gunstig	gunstig	gunstig
Toekomstperspectief	matig ongunstig	gunstig	gunstig	gunstig
Beoordeling SvI	zeer ongunstig	gunstig	gunstig	gunstig

5.4 Landelijke instandhoudingsdoelstelling

Behoud van de omvang en van de kwaliteit van het leefgebied met een draagkracht voor het behoud van een populatie van ten minste 20.000 broedparen (ministerie van LNVN 2026).

6. Drukfactoren

- *Verontreiniging*: grote hoeveelheden pesticiden in het oppervlaktewater kunnen een negatief effect hebben op trends van insectivore vogels (Hallmann *et al.* 2014). De oeverzwaluw eet vrijwel uitsluitend vliegende insecten en foerageert vaak boven het water, waar ook veel insecten te vinden zijn die hun larvale stadium in het water doorbrengen. De oeverzwaluw is dus mogelijk kwetsbaar voor hoge concentraties pesticiden in het oppervlaktewater. Het precieze effect van pesticiden op de broedpopulatie van de oeverzwaluw is echter niet bekend en daarmee een kennislacune.
- *Dynamiek oppervlaktewater*: door ontbreken van dynamiek (en daarmee oevererosie) kan er beperkte natuurlijke nestgelegenheid zijn langs rivieren en beken (te weinig oeverafslag). Langs rivieroeveren, de oorspronkelijke broedhabitat van de oeverzwaluw, zijn veel oevers niet meer geschikt wegens ingrepen om de bevaarbaarheid van rivieren te verbeteren, zoals het verstenen van oevers. De soort is daardoor sterk afhankelijk van beheermaatregelen, maar is vooral aangewezen op antropogene broedgebieden, zoals ontgrondingen en gronddepots (bij de aanleg van wegen, huizenbouw). Om te voorkomen dat bouwactiviteiten moeten worden stilgelegd door de aanwezigheid van een oeverzwaluwkolonie in een gronddepot worden door sommige uitvoerders maatregelen getroffen om vestiging van oeverzwaluwen te verhinderen. Anderen stellen juist een wand speciaal voor oeverzwaluwen beschikbaar.
- *Verstoring door aanwezigheid*: oeverzwaluwen kunnen broeden nabij drukke locaties, en de totale invloed voor verstoring wordt door Krijgsveld *et al.* (2022) als beperkt ingeschat. Broedsels in de nestpijpen zijn echter kwetsbaar. Werkzaamheden aan de wanden zijn veelal funest, maar ook verblijfsrecreatie (wandelaars, motorcrossers) kan tot onrust leiden.

Invloeden van buiten Nederland

Het populatieverloop in Nederland hangt voor een groot deel samen met omstandigheden in de overwinteringsgebieden. De winteroverleving wordt in sterke mate bepaald door de neerslag in de Sahel. Hoe natter de omstandigheden daar, des te hoger de overleving. Na extreem droge omstandigheden in de Sahel keren veel geringere aantallen terug (Zwarts *et al.* 2009)).

² Nieuwere beoordelingen van de Staat van Instandhouding zijn niet altijd één op één te vergelijken met eerdere beoordelingen door verschillen in de systematiek (ministerie van LNV 2006, Foppen *et al.* 2016, Vogel *et al.* 2021).

7. Maatregelen voor beheer, herstel en uitbreiding

Hieronder worden aanbevolen maatregelen genoemd ten behoeve van de soort.

- Nestgelegenheid is veruit de belangrijkste factor waarmee de populatieaantallen van de oeverwaluw beïnvloed kunnen worden. Het vergroten van het aanbod van nestgelegenheid kan op verschillende manieren gerealiseerd worden.
 - Wanneer oevers terug worden gebracht naar hun natuurlijke situatie ontstaan er steile oevers van zand of leem waar de oeverwaluwen hun nest in kunnen uitgraven. De aanleg van natuurlijke oevers kan ook in nevengeulen plaatsvinden om de grote rivieren geschikt te houden voor vaartuigen. Het is wel van belang dat deze steile oevers vrij blijven van vegetatie om te voorkomen dat de nestlocatie overgroeit raakt (Provincie Limburg 2019).
 - Op bouwplaatsen, zandafgravingen en gronddepots kunnen spontaan oeverwaluwkolonies ontstaan wanneer deze locaties geschikt blijken voor nestholten. Bescherming van deze kolonies is in ieder geval gedurende het broedseizoen van belang (Provincie Gelderland 2018), maar ook daarna kan er worden gekeken naar mogelijkheden om de broedlocatie te behouden zodat oeverwaluwen ook in volgende jaren naar dezelfde plek kunnen terugkeren.
 - Doordat zand- en grindwinning (maar ook bijvoorbeeld mijnbouw) zijn verdwenen uit Natura 2000-gebieden vinden oeverwaluwen hier minder broedgelegenheid (Provincie Limburg 2022). Speciale kunstmatige oeverwaluwwallen kunnen uitkomst bieden op plaatsen waar andere vormen van nestgelegenheid niet (meer) gerealiseerd kunnen worden. Deze kunstmatige nestgelegenheid wordt goed geaccepteerd door oeverwaluwen en kan snel worden bezet, zoals al uit meerdere voorbeelden is gebleken (Jonkers 1995).
- Om rust bij kolonies te waarborgen kunnen broedplekken worden afgesloten voor recreatie, inclusief honden. Over het algemeen wordt bij recreatie een bufferzone van minimaal 100 meter geadviseerd, al kan de situatie tussen locaties verschillen (Krijgsveld *et al.* 2022).
- Omdat de oeverwaluw mogelijk kwetsbaar is voor hoge concentraties pesticiden in het oppervlaktewater kan het reduceren hiervan een positief effect hebben op de soort. Onderzoek naar het effect van pesticiden op de broedpopulatie van de oeverwaluw zou meer duidelijkheid geven over de rol die pesticiden kunnen spelen in de populatieaantallen van deze soort.

Onderscheid in maatregelen gericht op regulier beheer (instandhouding), preventie of herstel (aanvullende maatregelen om verslechtering te voorkomen of terug te draaien) en/of uitbreiding van leefgebied. Zie de tekst hierboven voor de volledige beschrijving van de maatregelen.

Maatregel	Regulier beheer	Preventie of herstel	Uitbreiding
Vergroten aanbod nestgelegenheid: - aanleg natuurlijke oevers - bescherming nestholten bij bouwplaatsen, zandafgravingen en gronddepots - aanleg kunstmatige oeverwaluwwallen	x	x	x
Waarborgen rust		x	
Terugbrengen gebruik pesticiden evenals onderzoek naar de effecten van pesticiden op de oeverwaluw		x	

8. Bronnen

- Bakhuizen J.J. 2018. Oeverzwaluw *Riparia riparia*. Pp. 430-431 in: Sovon Vogelonderzoek Nederland. 2018. Vogelatlas van Nederland. Kosmos Uitgevers, Utrecht/Antwerpen.
- Bijlsma R.G., Hustings F. & Camphuysen C.J. 2001. Algemene en schaarse vogels van Nederland (Avifauna van Nederland 2). GMB Uitgeverij/KNNV Uitgeverij, Haarlem/Utrecht.
- Cowley E. & Siriwardena G.M. 2005. Long-term variation in survival rates of Sand Martins *Riparia riparia*: dependence on breeding and wintering ground weather, age and sex, and their population consequences. *Bird Study* 52: 237-251.
- Foppen R., van Roomen M., van den Bremer L. & Noordhuis R. 2016. De ecologische haalbaarheid van de Natura 2000 instandhoudingsdoelen voor vogels. Sovon-rapport 2016/51. Sovon Vogelonderzoek Nederland, Nijmegen.
- Jonkers D.A. 1995. Kunstwanden voor Oeverzwaluwen in Nederland (tweede overzicht). *Het Vogeljaar* 43: 15-16.
- Hallmann C.A., Foppen R.P.B., van Turnhout C.A.M., de Kroon H. & Jongejans E. 2014. Declines in insectivorous birds are associated with high neonicotinoid concentrations. *Nature* 511: 341-343.
- van Kleunen A., van Roomen M., Janssen J.A.M., Kuiters A.T., van Winden E., Boele A., Schmidt A.M. & van Vreeswijk T. 2017. Advies over correcties en bijstellingen van Natura 2000-doelen; Achtergronddocument bij het rapport Advies over de Natura 2000 doelensystematiek en Natura 2000-doelen. Rapport 2779C. Sovon-rapport 2016/27. Wageningen Environmental Research, Wageningen.
- Krijgsveld K.L., Klaassen B. & van der Winden J. 2022. Verstoring van vogels door recreatie. Literatuurstudie van verstoring gevoeligheid en overzicht van maatregelen. Deel 1 hoofdrapport & deel 2 soortbesprekingen. Uitgave Vogelbescherming Nederland, Zeist.
- Leys H.N. 1987. De koloniegrootte van Oeverzwaluwen. *Het Vogeljaar* 35: 144-153.
- Ministerie van LNV. 2006. Natura 2000 doelendocument. Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit, Den Haag.
- Ministerie van LNVN. 2026. Natura 2000 Doelendocument 2026; vernieuwde landelijke doelen voor Natura 2000-habitattypen en -soorten. Ministerie van Landbouw, Visserij, Voedselzekerheid en Natuur. Den Haag.
- Provincie Gelderland. 2018. Beheerplan Natura 2000 Rijntakken (038). Arnhem.
- Provincie Limburg. 2019. N2000-plan Maasduinen (145) 2019-2025. Maastricht.
- Provincie Limburg. 2022. Natuurdoelanalyse Maasduinen. Maastricht.
- Schepers F. 1999. Oeverzwaluwen langs de Grensmaas: tussen droogte in de Sahel en Hoogwaters in een onnatuurlijke rivier. *Limburgse Vogels* 10 (1): 7-12.
- Sierdsema H., van Diermen J., Aarts B., van den Bremer L. & van Kleunen A. 2008. Factsheets van broedvogels in de Natura 2000-gebieden van Gelderland. SOVON-onderzoeksrapport 2008/14. SOVON, Beek-Ubbergen.
- Vogel R., Foppen R., van den Bremer L., van Turnhout C.A.M. & van Roomen M. 2021. Methodiek voor de bepaling van de staat van instandhouding van vogels. Sovon-rapport 2021/26. Sovon Vogelonderzoek Nederland, Nijmegen.
- Zwarts L., Bijlsma R.G., van der Kamp J. & Wymenga E. 2009. Living on the edge: Wetlands and birds in a changing Sahel. KNNV Publishing, Zeist, The Netherlands.

Geraadpleegde websites

- Sovon Vogelonderzoek Nederland. 2024. Bouwsteen Oeverzwaluw broedvogel. <https://stats.sovon.nl/pub/publicatie/22043>. Geraadpleegd op 26/03/2025.